

**MONRO DOKTRINASINING VUJUDGA KELISHI.
PREZIDENT J.MONRO VA UNING “MUQADDAS ITTIFOQ”QA MUNOSABATI****Ahmadov Sherzod**

Monro AQSH davlat arbobi, 1790-1794 yillarda senator, 1794-1796 yillarda AQShning Fransiya davlati vakili, 1799-1802 yillar Virjiniya gubernatori, 1811-1817 yillarda davlat kotibi, 1814-1815 yillar harbiy vazir. 1817-1825 yillarda AQSH prezidenti. Monro o'z faoliyati davrida Janubdagi plantatorlar va Shimoldagi burjuaziya manfaatlarini moslashtirishga harakat qilgan. Monro prezidentligi vaqtida Sharqiy Florida qo'shib olindi (1819), Missuriya kelishuvi (1820) imzolandi, Lotin Amerikasi davlatlari mustaqilligi tan olingan (1822) va Monro doktrinasini e'lon qilingan (1823)¹.

AQSH prezidenti sifatida J.Monroning Yevropada yuz berayotgan voqealarga munosabati albatta mamlakatning manfaatidan kelib chiqib bafarq bo'laolmasdi. Bir tomondan Ispaniyaning Janubiy Amerikadagi mustamlakalari masalasi, ularning ustidan o'zining hukmronligini saqlab qolish istagi va shu yo'lda Muqaddas ittifoq yoki Yevropaning qudratli davlatlari e'tiborini Janubiy Amerikadagi isyonlarni bostirishga qaratish fikri AQSH hukumatini yangi tashqi siyosiy doktrina qabul qilishga qaratgan bo'lsa, boshqa tomondan Buyuk Britaniyaning Lotin Amerikasida Ispaniyaning mag'lub bo'lishi va uning o'rnini egallash masalasi va bunda AQShdan foydalanish maqsadini ham ko'rish mumkin.

Albatta Prezident Monroning mazkur masalaga shaxsiy qarashlari boshqa masala, ammo davlat rahbari sifatida Muqaddas ittifoqqa va uning faoliyatiga nisbatan munosabati butunlay boshqa masala sifatida ko'riladi. Shu sababli qator olimlarning bu boradagi qarashlarini ko'rib o'tish o'rinli bo'lardi.

Monro doktrinasini borasida fundamental monografiyalar, tadqiqot maqolalari, kitoblar, broshyuralar, sharhlar, to'plamlar nashr etilgan.

Amerikalik tarixchi Dekster Perkins Monro doktrinasini qariyb yarim asr davomida o'rgangan va bir qator fundamental monografiyalar nashr ettirgan

D. Perkins ulkan faktik materiallarni to'pladi, muayyan vaziyatni chuqur tahlil qildi va ko'plab noto'g'ri taxminlarni tanqidiy ko'rib chiqdi. Shu bilan birga, u ijtimoiy-iqtisodiy va ichki siyosiy omillarni deyarli butunlay e'tiborsiz qoldirib, diplomatik tarixni o'rganish bilan cheklandi. Aynan Perkins asarlarida J. Monro doktrinasining mudofaa xarakteri ehtimol, eng yorqin ifodasini topdi, bu esa, bir tomondan, go'yoki "Rossiyaning Yevropadagi voqealarga aralashuvi sabab yuzaga kelgan Muqaddas Ittifoq va uning faoliyati natijasi" va boshqa tomondan, "Ispaniyaga o'zining isyonkor koloniyalarini qaytarish uchun Yevropaning Janubiy Amerika ishlariga aralashuvidan qo'rqish tufayli edi".²

D.Perkins bilan bir qatorda XX asrning birinchi yarmida ko'plab tadqiqotchilar Monro doktrinasini o'rganishdi. Doktrinaning barcha eng muhim jihatlari va ko'plab tafsilotlari sinchkovlik bilan o'rganildi, AQSH, Yevropa va Lotin Amerikasi mamlakatlari arxivlari va kutubxonalari sinchkovlik bilan o'rganildi. Garchi hozirgi kunga qadar Monro doktrinasini tarixi bo'yicha tobora ko'proq maqolalar, kitoblar va to'plamlar paydo bo'lishda davom etayotgan bo'lsa-da, aksariyat hollarda ular tubdan yangi faktlar va hujjatlarni o'z ichiga olmaydi, faqat ma'lum materiallarni takrorlaydi va sharhlaydi.³

¹ Новая история стран Европы и Америки. Под ред. А.М.Родригеса и М.В. Пономарева. В. 3 т. М., 2005. С.88

² Perkins D. The Monroe Doctrine, 1823—1826, p. 3.

³ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: (Происхождение и характер). М., 1959, с. 311—335.

Albatta, bu Monro doktrinasini tarixi bo'yicha keyingi tadqiqot ishlari umuman yangi topilmalarni va'da qilmaydi degani emas va tarixchilar faqat allaqachon ma'lum bo'lgan hujjatlarni takrorlashlari mumkin.

Mazkur mavzuning mazmunidan kelib chiqib alohida e'tibor qaratiladigan jihat bu AQSH hukumati va prezidentning Muqaddas ittifoqqa munosabati masalasi hisoblanadi. O'z vaqtida prezident Monroning shaxsiy hujjatlari va diplomatik yozishmalaridan bir qancha muhim hujjatlarni topishga muvaffaq bo'lgan, D. Perkinsning o'g'li professor Bredford Perkins ilgari noma'lum bo'lgan ba'zi manbalarni aniqlagan. Albatta mazkur ma'lumotlar asosan Britaniya arxivlaridan topilganligi alohida ta'kidlanadi.⁴

Yangi talqinlar ko'pchilik tomonidan qabul qilinmadi. Shubhasiz, 1824 yilgi saylovlarda asosiy nomzodlar (birinchi navbatda J. C. Adams va J. Kalxun) prezident Jeyms Monro bilan birgalikda 1823 yil kuzida mashhur doktrina tamoyillarini muhokama qilishda bevosita ishtirok etdilar. Ammo prezidentlik uchun kurash Monro doktrinasining o'ziga xos rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri, hal qiluvchi ta'sir ko'rsatmaganligi noma'lumligicha qolmoqda. Qanday bo'lmasin, bu borada hali to'g'ridan-to'g'ri dalil topilmadi va hatto professor Meyning o'zi ham tashqi siyosiy munozaralar va 1824 yilgi saylovlar o'rtasidagi bog'liqlik "noaniqligicha qolayotganini tan olishga majbur bo'ldi".

1950-yillardagi ishlarda ta'kidlashimiz kerak bo'lganidek, an'anaviy nuqtai nazarni qoniqarli deb bo'lmaydi. Qo'shma Shtatlar birinchi navbatda o'z manfaatlaridan kelib chiqib, Lotin Amerikasi davlatlarining erkinligi va mustaqilligini Muqaddas Ittifoqning aralashuvi tahdididan himoya qilish haqida qayg'urmadi.⁵

Monro doktrinasining kelib chiqishi va tabiati nafaqat 1823 yil kuziga kelib shakllangan o'ziga xos xalqaro vaziyatga, balki Qo'shma Shtatlarda sodir bo'lgan umumiy sabablarga ham bog'liq edi: kapitalizmning rivojlanishi, Amerikaning birlashishi, ekspansionistik va millatchilik g'oyalarning tarqalishi kabilar.

Afsuski, aksar tarixchilar asosan XIX asrning ikkinchi yarmini o'rganishgan va Monro doktrinasini alohida ko'rib chiqilmagan, nufuzli tarixshunosning fikricha, bu doktrina "Amerika diplomatiyasidagi tajovuzkor ekspansionizm rolini oshirgan" bo'lib tuyuladi. Biroq, keling, ushbu fikrlarga batafsil to'xtalib o'tamiz.⁶

Ispan mustamlaka imperiyasi XIX asrning birinchi choragida chuqur tanazzulga yuz tutdi. Bir necha yillar davomida Ispaniya Amerikasi milliy ozodlik harakati alangasi ostida qolib ketdi va G'arbiy yarimshardagi sobiq ispan mustamlakalarining aksariyati (Kuba va Puerto-Rikodan tashqari) 1823-yil oxiriga kelib mustaqillikka erishdi. Ammo rasmiy Madrid haqiqiy vaziyat bilan hisoblashni xohlamadilar va Yevropa matbuotida Muqaddas ittifoq tomonidan aralashuv loyihalarini tayyorlash haqida mish-mishlar doimiy ravishda tarqaldi. Bunday mish-mishlarning keng tarqalishiga 1823 yilda Verona kongressi qarori bilan Fransiyaning Ispaniyaga qurolli aralashuvi yordam berdi. Angliya dengizlarning hukmdori va eng yirik sanoat davlati sifatida yangi bozorlarni egallashga va G'arbiy yarim sharda o'zining siyosiy ta'sirini kengaytirishga intildi. London Qo'shma Shtatlarni o'z siyosati orbitasiga tortishga qarshi emas edi, chunki iqtisodiy jihatdan yosh respublika hali ham o'zining sobiq metropoliga qattiq qaram edi. 1822 yilda AQShda yetishtirilgan junning 95%, paxta mahsulotlarining 89% i Angliya sanoati

⁴ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро; Он же. Русско-американские отношения 1815—1832. М., 1975, с. 183—243.

⁵ Болховитинов Н. Н. К вопросу об угрозе интервенции Священного союза в Латинскую Америку: (Из предыстории доктрины Монро).— Новая и новейшая история, 1957, № 3, с. 46—66

⁶ Combs J. A. American Diplomatic History: Two Centuries of Changing Interpretations. Berkeley, 1983, p. 346—347 etc.

tomonidan ishlab chiqarilganligini aytish kifoya. Umuman olganda, Angliya va uning mustamlakalari 1823 yilda Amerika importining 42% ni egallagan.⁷

Jadal rivojlanayotgan yosh Shimoliy Amerika davlati o'z mustaqilligini saqlab qolish, mustahkamlash va shu bilan birga Shimoliy va Janubiy Amerikada o'z pozitsiyalarini kengaytirishga intildi. Qo'shma Shtatlarning G'arbiy yarimsharda va birinchi navbatda Shimoliy Amerika qit'asidagi imtiyozli "huquqlari" ni oqlash uchun bir necha bor turli dalillarni keltirdilar ("tabiiy chegaralar nazariyasi", "siyosiy tortishish" doktrinasini, "Amerika tizimi" tushunchasi va boshqalar).

Vashington Yevropadan mustaqil siyosat tizimini saqlab qolishga intildi va Amerika manfaatlarini Yevropadan ajratish zarurligini ta'kidladi. Hatto T. Jefferson nemis olimi A. Gumboldga 1813-yil 6-dekabrda yozgan maktubida shunday yozgan edi: "Yevropa davlatlari yer sharining alohida qismini tashkil qiladi; ularning joylashuvi ularni muayyan tizimning bir qismiga aylantiradi; ularning o'z manfaatlarini doirasi bor, bizning vazifamiz hech qachon aralashmaslikdir. Amerikaning o'zi uchun alohida yarim shari bor. U Yevropa manfaatlariga bo'ysunmasligi kerak va o'zining alohida manfaatlar tizimiga ega bo'lishi kerak".

O'zining eng to'liq ko'rinishida "Amerika tizimi" konsepsiyasi Vakillar palatasi raisi Genri Kley tomonidan ishlab chiqilgan. 1820 yil 10 mayda Kongressda so'zlagan nutqida u shunday dedi: "Markaz bo'ladigan va butun Janubiy Amerika biz bilan birga bo'ladigan tizimni yaratish bizning qo'limizda. Bu, ayniqsa, savdoga nisbatan foydali bo'lardi: mamlakatimiz jahon savdosining qudratli joyiga aylanadi». Shuningdek u AQSH aholisining tadbirkorligi, mehnatsevarligi va iqtisodiy mahoratiga ishora qilib, bu unga Janubiy Amerika bilan mumkin bo'lgan har qanday raqobatda ustunlik beradi deb hisoblaydi.

Shuni ta'kidlash kerakki, Vashingtonda "Amerika tizimi" odatda millatchilik va ba'zan ochiqdan-ochiq ekspansionistik talqin qilingan. 1819 yil noyabr oyida bo'lib o'tgan hukumat yig'ilishida Davlat kotibi J. C. Adams ochiqchasiga aytadiki, "dunyo Shimoliy Amerika qit'asini bizning haqli mulkimiz deb hisoblashi kerak". U "egalari dengizning narigi tomonida joylashgan tarqoq hududlar ... buyuk, qudratli va tez o'sib borayotgan xalq bilan doimiy aloqada bo'lishi kerakligi "g'ayritabiiy" va "bema'nilikdir".⁸

1821 yilda Portugaliya elchisi bilan suhbatda J. C. Adams shunday degandi: "Amerika tizimiga kelsak, biz bu tizimni tashkil qilamiz, Shimoliy va Janubiy Amerika o'rtasida manfaatlar yoki tamoyillar vositachisi yo'q".

Qo'shma Shtatlar g'arbiy va shimoli-g'arbiy yo'nalishda tobora ortib borayotgan faollikni ko'rsatdi. Shuning uchun 1819 yilda Qo'shma Shtatlarga kelgan rus elchisi P. I. Poletik amerikaliklarning G'arbiga faol ekspansiyasidan hayratda qolganligi ajablanarli emas. Londonlik hamkasbiga yo'llagan maktubida Poletik Missisipi g'arbida Amerika aholi punktlarining tarqalishi haqida yozgan.

1820 yil 19 dekabrda Tinch okeani sohili hududlarini qo'shib olish maqsadga muvofiqligini o'rganish uchun maxsus qo'mita tuzildi. 1821 yil 25 yanvarda qo'mita Kongressga Amerikaning sohil hududlariga bo'lgan da'volarini asoslovchi batafsil hisobot taqdim etdi.⁹

Amerika loyihalaridan g'azablangan Britaniyaning Vashingtondagi vakili Stratford Kanning 1821 yil 27 yanvarda J. K. Adamsning qabulida bo'ldi.

J. K. Adamsning inglizlarga qarshi tuyg'ulari 1821 yil 4 iyulda AQSH mustaqilligi e'lon qilinganining navbatdagi yilligi munosabati bilan o'zining mashhur nutqida to'liq namoyon

⁷ Dangerfield G. The Era of Good Feelings. N. Y., 1952, p. 283;

⁸ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 54

⁹ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 56

bo'ldi. 1822-yil 26-noyabrda Stratford Kanning bilan suhbatida J. C. Adams "zamonaviy mustamlakachilikning butun tizimi hukumatni suiiste'mol qilishdir va unga chek qo'yish vaqti kelganini yana bir bor ta'kidladi".

Boshqa tomondan, Aleksandr I ning farmoni bilan kiritilgan savdo cheklovlari Tinch okeanining shimoliy qismidagi rus mulkiga chet el kemalari yaqinlashishini taqiqlagan, bu AQSH savdogarlari va kema egalari xavotirga soldi.¹⁰

Mazkur masala yuzasidan Bostondagi Massachusetts tarix jamiyatida J. K. Adamsning maqolalarini o'rganish, J. Monroning Nyu-York jamoat kutubxonasida saqlanayotgan yozishmalari, Vashingtondagi Milliy arxiv hujjatlari, shuningdek, Amerika matbuoti materiallarini o'rganish orqali yanada yangi ma'lumotlarni keltirib o'tish mumkin.¹¹

1823-yil 16-mayda senator Lloyd prezident Monroga Amerikaning shimoli-g'arbiy qismidagi AQSH savdo manfaatlarining ahamiyati haqida batafsil ma'lumot beruvchi V. Sturgesning maktubini ilova qilgan uzun maktub yo'lladi. "Bu faktlarning barchasi, - dedi senator, - Rossiyaning dengizdagi yurisdiksiyasiga nisbatan oqlab bo'lmaydigan da'volarini tezda rad etish zarurligini ko'rsatadi".

J. C. Adams 1823 yil 15 iyulda Lloydga yo'llagan maktubida "mustamlaka qilmaslik prinsipi" ni eng qat'iy shaklda ilgari surdi: "Rossiyaning Shimoliy Amerika qit'asidagi har qanday mustamlakachilikka qanday huquqi bor? Unda biz tan olishimiz kerak bo'lgan biror narsa bormi? Amerika mamlakatlari Yevropa davlatlarining yangi Yevropa mustamlakalarini barpo etishi uchun ochiq bo'lmasligi kerakligi haqida gapiradigan vaqt emasmi?" degandi.¹²

Prezident Monroga Kongressga yillik hisobotni tayyorlash munosabati bilan Davlat departamentining faoliyati to'g'risidagi eslatmani taqdim etadi. Kichik o'zgarishlar bilan Prezident Monro 1823 yil 2 dekabrda Kongressga "mustamlaka qilmaslik prinsipi" ni kiritdi.

Rasmiy tomondan "mustamlaka qilmaslik prinsipi" ning e'lon qilinishi ko'p jihatdan rus-amerika munosabatlari bilan bog'liq bo'lsa-da, aslida bu tamoyil, umuman Monroning xabari kabi, Rossiyaga qarshi emas edi. Aslida bu prinsip Amerikada eng katta mustamlaka mulkiga ega bo'lgan va G'arbiy yarimsharda ta'sir o'tkazish uchun kurashda AQShning asosiy raqibi bo'lgan Buyuk Britaniyaga qarshi qaratilgan edi.

Keyingi voqealar ushbu hisob-kitoblarning to'g'riligini tasdiqladi. Monroning 1823-yil 2-dekabrda chiqishi haqidagi xabar Buyuk Britaniya tashqi ishlar vazirining Sankt-Peterburgda AQSH bilan muzokaralar olib borishdan bosh tortishiga olib keldi. K. Nesselrode esa "mustamlaka qilmaslik prinsipi"ni muhokama qilishni diplomatik yo'l bilan chetlab o'tdi va muzokaralar 1824 yil 5 (17) aprelda Shimoliy-G'arbiy mintaqada savdo va delimitatsiya to'g'risidagi bitim imzolanishi bilan yakunlandi.

Prezident Monroning 1823-yil 2-dekabrda hisobotida yana ikkita tashqi siyosat tamoyillari ko'rib chiqildi. 1823-yil kuzida AQSH va Angliyaning ispan-amerika masalasidagi qo'shma harakatlari munosabatiga oid masalalar ko'rib chiqildi. Muqaddas Ittifoqning aralashuvi tahdidi, shuningdek, Rossiyaning AQSH vakilini qabul qilishdan bosh tortishi haqidagi xabarlar muammoni yanada orttirdi.

Muhokama chog'ida bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan ikkita fikr paydo bo'ldi. Vazirlar mahkamasining aksariyat qismi, jumladan, Mudofaa vaziri va prezident Monro ham Muqaddas ittifoqning Janubiy Amerika ishlariga aralashuvi mumkin deb hisobladi. Yana bir nuqtai nazarni

¹⁰ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 58

¹¹ Болховитинов Н. Н. Русско-американские отношения, 1815-1832. М., 1975, с. 197—204.

¹² Внешняя политика России XIX и начала XX века / Под ред. А. Я. Нарочницкого и др. М., 1960—1982, т. 13, с. 154.

nufuzli Davlat kotibi Adams izchil himoya qilib, uning fikricha, Amerika qit'asida ispan hukmronligini tiklash imkoniyati haqiqatga to'g'ri kelmaydi.¹³

1823 yil kuzidagi Vazirlar Mahkamasining majlislarida Adamsning nuqtai nazari g'alaba qozondi va prezident J. Monro murojaatnomasining asl matni qisman o'zgartirildi.

Agar Angliya Muqaddas ittifoqning aralashuviga yolg'iz o'zi qarshi chiqsa, dengizdagi hukmronligi sabab u g'alaba qozonishini tushundi. Shuningdek Qo'shma Shtatlar yangi bozorlarni butunlay Buyuk Britaniya qo'liga berish niyatida emasligi ham aniq edi.¹⁴

Doktrining kelib chiqishi Amerikaning shimoli-g'arbiy qismida mojaroning rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan. Monro doktrinasining mohiyatini baholashda amerikalik tarixchilar, qoida tariqasida, asosan AQShning Yevropa mamlakatlari bilan munosabatlariga asoslanishdi. Bunday holda, ijobiy, progressiv qarashlar birinchi o'ringa chiqadi. Monro doktrinasini (aralashmaslik va Amerika qit'alarini Yevropa davlatlari tomonidan keyingi mustamlaka qilishni taqiqlash g'oyalari) legitimizmning reaksiya tamoyillari, "qonuniy monarx" hokimiyatini tiklash uchun aralashuv "huquqi" bilan taqqoslab, Muqaddas ittifoq rahbarlari tomonidan baham ko'rilgan.

Monro doktrinasining mohiyati AQShning Yevropa davlatlari tizimi va birinchi navbatda Rossiya va Buyuk Britaniya bilan munosabatlarida emas, balki Vashingtonning G'arbiy yarimshardagi siyosatida ochib berildi. Yangi Angliya savdogarlari, kema egalari va sanoatchilari o'zlarining pozitsiyalarini mustahkamlash va kengaytirish maqsadida Amerika savdosidagi to'siqlarga qarshi Yevropa davlatlarining mustamlaka monopoliyasiga qarshi chiqdilar. Natijada "mustamlaka qilmaslik prinsipi" keyinchalik AQShning o'zi uchun mustamlakachilik sohasini yaratish quroliga aylandi.

Chor elchisi respublika institutlarining afzalliklari, millatning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqi, dunyoning ikki tuzumga (yevropa va amerikalik) bo'linishi va hokozolar haqidagi uzun ma'ruza tinglashdan unchalik mamnun emas edi. Bunday hujjatni Sankt-Peterburgga jo'natmoqchi emasdi. Bu boradagi shunchaki shubha ham Rossiya hukumatini elchi tegishli his-tuyg'ularni yetkazish uchun hamma narsani qilmagan deb o'ylashga olib kelishi mumkin.¹⁵

---

¹³ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 61

¹⁴ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 63

¹⁵ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 64

1823-yil dekabrda esa nihoyat Sankt-Peterburgga Davlat kotibi tomonidan «maxfiy» topshirilgan tuzatilgan «diplomatik hujjat»ni jo‘natishga muvaffaq bo‘ldi. “Yevropaning betarafligi, - deyiladi hujjatda, - Qo‘shma Shtatlar, Janubiy Amerika mustaqilligini tan olishga qaror qilgan sabablardan biri edi; Yevropa davlatlari bu betaraflikdan qonuniy ravishda chiqib keta olmasligiga ishongan va ishonishda davom etmoqda. Davlat kotibining so‘ngida qayd etishicha, Rossiya Qo‘shma Shtatlar bilan eng do‘stona va o‘zaro manfaatli munosabatlarni saqlab kelayotgan Yevropa davlatlaridan biridir”.

Urush va inqilobning barcha o‘zgarishlariga qaramay, yaxshi munosabatlar to‘xtamadi. Monroning Kongressga yillik murojaati matnini tahlil qilar ekan, tarixchilar Washington shifrlangan hisobotida va Prezidentning chiqishi o‘rtasida keskin farq borligini alohida ta’kidlashadi. Chor Rossiyasining AQShdagi elchisi so‘zlariga ko‘ra, birinchi hujjatda ham, ikkinchi hujjatda ham Qo‘shma Shtatlar hukumati Rossiya imperatoriga nisbatan o‘zlarining ijobiy qarashlarini ko‘rsatgan.

Yuqorida ta’kidlaganimizdek, Monro doktrinasining umumiy mohiyatini tushunish uchun tashqi siyosatga oid faqat uchta alohida bandni emas, balki prezident murojaatining butun matnini bir butun sifatida ko‘rib chiqish zarur. Xususan, murojaatnoma matnida proteksionizm tizimini kuchaytirishga chaqiriq o‘rin olgani juda muhim. Amerika sanoatini rag‘batlantirish istagini yana bir bor tasdiqlagan holda, prezident Qo‘shma Shtatlar ishlab chiqarishga tayyorlanayotgan yoki mamlakat mudofaasi va mustaqilligi bilan bog‘liq bo‘lgan mahsulotlarni himoya qilish uchun tarifni qayta ko‘rib chiqishni tavsiya qildi.

Import qilinadigan tovarlarga bojlarni sezilarli darajada oshirgan yangi proteksionistik tariflar 1824 yil bahorida Kongress tomonidan qabul qilindi. Shunday qilib, tashqi siyosat sohasidagi millatchilik g‘oyalari AQShning o‘zida proteksionistik tizimning mustahkamlanishi bilan birlashtirildi. AQShning qudrati va farovonligining o‘sish jarayoni bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan xabarning yakuniy qismiga e’tibor qaratish yanada muhimroqdir. “Avvaliga,” deyiladi xabarda, “bizning tan olingan chegaralarimiz doirasidagi hududning yarmi odamsiz va yovvoyi edi. O‘shandan beri ko‘plab daryolarni, xususan, Missisipini qamrab olgan ulkan hajmdagi yangi hudud qo‘shildi. Bu hududda aholimiz har tomonlama ko‘payib bordi.

Garchi, Monro doktrinasi murakkab va qarama-qarshi hodisa bo‘lsa-da, undagi asosiy narsa oxir-oqibat millatchilik va ekspansiyaga, G‘arbiy yarimsharda AQShning mustaqil pozitsiyalarini mustahkamlash va kengaytirishga moyillik bo‘lib chiqdi. Shuning uchun kelajakda uning tamoyillari birinchi navbatda mudofaa uchun emas, balki Lotin Amerikasi mamlakatlariga, shuningdek, Buyuk Britaniya va boshqa Yevropa mamlakatlariga qarshi ishlatilganligi ajablanarli emas.¹⁶

¹⁶ Болховитинов Н. Н. Доктрина Монро: происхождение, характер и эволюция // [Американский экспансионизм: Новое время](#) / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. - М. : Наука, 1985. - С. 65